SIDUS EESTI: LÕIMUMINE, SH KOHANEMINE 2023-2026

Tulemusvaldkond	Sidus ühiskond
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on sidus ja kaasav ühiskond
Valdkonna arengukava	Sidusa Eesti arengukava 2021–2030
Programmi nimi	Lõimumis-, sh kohanemisprogramm
Programmi eesmärk	Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.
Programmi periood	2023.–2026. aasta
Peavastutaja (ministeerium)	Kultuuriministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	

Sissejuhatus

Lõimumis-, sh kohanemisprogrammi elluviimisega toetatakse sidusust ühiskonnas, aidatakse kaasa ühtekuuluvustunde loomisele erinevate elanikkonnagruppide vahel Eesti ühiskonnas ning Eesti elanike teadlikkuse kasvule erinevatest kultuuridest ja keeltest.

Lõimumis-, sh kohanemisprogramm toetub Sidusa Eesti arengukavale 2021–2030, mille elluviimist koordineerivad kultuuriminister, siseminister ja välisminister. Siseministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Välisministeeriumi ülesanne arengukava elluviimisel ja suunamisel on oma vastutusvaldkonna tegevuste elluviimine, arengukava elluviimise üldine seiramine, tegevuste ja eriarvamuste ühtlustamine, arengukava aruannete ja uuendamise korraldamine.

Riiklikul tasemel hakati lõimumispoliitikaga tegelema 1990. aastate lõpus: esimene valdkonna arengukava töötati välja aastatel 1997–2000 ning loodi lõimumispoliitikaga tegelevad institutsioonid, sh Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi *INSA*). Alates 2000. aastast, mil esimene lõimumise valdkonna arengukava vastu võeti, on läbi viidud kaheksa integratsiooni monitooringut[1], mitmeid teisi lõimumise valdkonna uuringuid ning toimunud on arengukavade ja programmide lõpp- ja vahehindamised. Uuringud ja analüüsid kinnitavad, et ühiskonna sidusus on kasvanud ja lõimumise võtmevaldkondades on toimunud positiivsed arengud, kuid jätkuvalt on mitmed väljakutsed ja kitsaskohad.

[1] Integratsiooni monitooring viidi läbi aastatel 2000, 2002, 2005, 2008, 2011, 2015, 2017 ja 2020

Ühiskonna sidususe suurendamine ning riigi põhirahvastikust erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste kohanemine ja lõimimine ühiskonnaellu on muutumas üha olulisemaks nii riigi stabiilsuse, majanduse kasvupotentsiaali kui ka ühiskonna heaolu seisukohast. Kultuuriline mitmekesisus ja erinevuste austamine toetab riigi arengupotentsiaali, kuid samas on see ka ühiskonnale väljakutse. Sidususe saavutamiseks on vajalik ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamine ning sotsiaalsete suhete, sidemete ja suhtlemise tugevdamine. Lõimumisprotsess on vajalik, et püsielanikud ei lahkuks Eestist, rändetaustaga elanikkond tunnustaks ühiskondlikke käitumis- ja väärtusnorme ja et iga Eesti elanik saaks rakendada oma potentsiaali täiel määral sõltumata rahvuslikust päritolust.

Eesti lõimumis-, sh kohanemispoliitika lähtub kohustustest ja eesmärkidest, mida toob kaasa Eesti liikmelisus rahvusvahelistes organisatsioonides, ning arvestab Euroopa Liidu tasandil kindlaksmääratud ning kooskõlastatud õigus- ja tegevuspõhimõtete raamistikku.

Kohanemist – esimesed teenused ja tegevused pärast Eestisse jõudmist (orienteeruvalt viie aasta jooksul pärast saabumist), mil uussisserändaja saab alusteadmised ja -oskused riigis tegutsemiseks – loetakse esimeseks sammuks tema edasisel lõimumisel. Lõimumise all mõistetakse ühiskonna kultuurilise, poliitilise ja sotsiaalmajandusliku sidususe suurenemist. Lõimumistegevused toetavad eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste aktiivset osalust sidusa ühiskonna kujunemisel. Edukas lõimumisprotsess toimub eeskätt vabatahtliku valiku ja motivatsiooni toel, mida toetab riiklik ja kogukondlik institutsionaalne raamistik, kuhu lisaks avaliku sektori organisatsioonidele, sh kohalikele omavalitsustele, on kaasatud ka erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonid.

Senise lõimumispoliitika peamise sihtrühmana on nähtud valdavalt venekeelseid Eesti püsielanikke, kellel ei ole Eesti kodakondsust ja kes on valdavalt määratlemata kodakondsusega isikud ja Venemaa Föderatsiooni kodanikud. Lõimumine on aga kahepoolne protsess, mis eeldab nii teisest rahvusest püsielanike, sisserändajate kui ka neid lõimiva ühiskonna koostööd ja jõupingutusi. Uue programmiperioodi lõimumise, sh kohanemise tegevusi suunatakse senisest enam uussisserändajatele (sh ajutise ning rahvusvahelise kaitse saajatele), aga ka eestlastele, tagasipöördujatele ja rahvuskaaslastele välismaal.

Lõimumis-, sh kohanemispoliitika on horisontaalse iseloomuga ning hõlmab riigi eelarvestrateegias mitut poliitikavaldkonda, aidates saavutada nende eesmärke, sh säilitada eesti keelt ja kultuuri, kindlustada Eesti julgeolekut ning suurendada majanduse konkurentsivõimet. Samal ajal toetavad teiste poliitikavaldkondade tegevused lõimumispoliitika eesmärkide elluviimist.

Käesolevas lõimumis-, sh kohanemisprogrammis on kajastatud ainult Kultuuriministeeriumi tegevusi, mida tuleb vaadelda lõimumiseesmärkide saavutamiseks kogu avaliku sektori tegevuste koosmõjus.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise ja elluviimise eest vastutab ning seiret koordineerib Kultuuriministeerium kultuurilise mitmekesisuse asekantsleri juhtimisel. Elluviidavad tegevused ja prioriteedid lähtuvad Sidusa Eesti arengukavast 2021–2030 kooskõlas strateegia „Eesti 2035“ pikaajaliste sihtidega. Elluviidavad tegevused ja prioriteedid lähtuvad Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist, on kooskõlas riigi eelarvestrateegia protsessiga nelja aasta lõikes ja täpsustatakse ühe aasta lõikes riigieelarve protsessi raames. Kultuuriministeerium uuendab programmi igal aastal ja pikendab seda ühe aasta võrra, tagades kooskõla riigi eelarvestrateegia perioodi ja riigieelarveliste vahenditega.

Lõimumis-, sh kohanemisprogrammi rakendamisest annab Kultuuriministeerium aru Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile esitatavas iga-aastases Sidusa ühiskonna tulemusaruandes. Ministri kinnitatud programm avalikustatakse Kultuuriministeeriumi kodulehel pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist Riigikogus ning riigieelarve vahendite täiendavat liigendamist Vabariigi Valitsuses.

Lõimumis-, sh kohanemisprogrammis kajastatakse Kultuuriministeeriumi planeeritud, elluviidavaid ning rahastatavaid tegevusi ja teenuseid ning antakse ülevaade olulisematest uutest algatustest. Teiste ministeeriumide elluviidavad ühiskonna lõimumist toetavad tegevused kajastatakse ministeeriumide juhitavate programmide ja tegevuste raames. Tulemusi analüüsitakse mõõdikute monitoorimise kaudu.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

Tulemusvaldkonna ja programmi mõõdikud

Mõõdik, sh allikas	**Algtase (viimane teadaolev aasta)**	**Sihttase 1 (2023)**	**Sihttase 2 (2024)**	**Sihttase 3 (2025)**	**Sihttase 4 (2026)**
Tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjate osakaal, eestlased % *Allikas: Eesti integratsiooni monitooring (EIM)*	78% (2020)	≥ 79%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	≥ 79%
Tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjate osakaal, teisest rahvusest inimesed % *Allikas: EIM*	85% (2020)	≥ 86%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	≥ 86%
Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga *Allikas: Eesti väliskogukondade ja tagasipöördumisega seonduv uuring (VäM 2021)*	84% (2021)	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 87%

Programmi eelarve

KULUDE JA INVESTEERINGUTE JAOTUS MEETMETE JA PROGRAMMI TEGEVUSTE VAHEL (eur)	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Lõimumis-, sh kohanemisprogramm	**10 061 082**	**15 892 597**	**15 733 499**	**15 816 832**
Lõimumist, sh kohanemist toetav Eesti	**9 914 082**	**15 748 597**	**15 589 499**	**15 672 832**
Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine ja rakendamine	9 914 082	15 748 597	15 589 499	15 672 832
Rahvuskaaslaste toetamine	**147 000**	**144 000**	**144 000**	**144 000**
Rahvuskaaslaste toetamine	147 000	144 000	144 000	144 000

Olukorra lühianalüüs

Eestis elab eestlaste kõrval arvukalt teistest rahvustest inimesi ning sisserände tulemusel võivad ühiskonna heterogeensus ning keeleline ja kultuuriline mitmekesisus veelgi kasvada.

Rahvastikuregistri 01.01.2023 andmete kohaselt elab Eestis 1 368 216 elanikku, kellest 1 271 004 on Eesti kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 64 080 (4,7% elanikest). Teiste riikide kodanike arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 173 114 (suurim osakaal on Venemaa Föderatsiooni kodanikel (82 528), järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud (43 921)).

Statistikaameti andmeil (2021) elab Eestis 211 rahvuse esindajat. 69% riigi elanikkonnast on rahvuselt eestlased, 24% venelased, 2% ukrainlased, 0,9% valgevenelased ja 0,6% soomlased. Eestis elab ka väike romade kogukond (676 inimest, neist ligi kolmandik (201 inimest) Valga maakonnas).

Viimasel aastakümnel on erinevate sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste protsesside tulemusel toimunud olulised muutused ka Eesti rändeprotsessides. Rahvusvaheline ränne ei ole Eesti jaoks midagi uut, kuid väljarände asemel näeme viimastel aastatel üha kasvavat sisserännet. Alates 2015. aastast on Eesti rändesaldo muutunud positiivseks, üha enam sisserändajaid soovib jääda Eestisse püsivalt. Väljaränne on vähenenud ning kasvanud on Eesti kodanike tagasipöördumine ja sisseränne.

24.02.2022 hoogustus Venemaa sõjaline agressioon Ukrainas, mille tõttu on Ukraina kodanikud sunnitud massiliselt riigist lahkuma. Tegemist on ulatusliku humanitaarkriisiga ning ei ole täpselt teada, millal Ukrainast sõja eest põgenenutel on võimalik turvaliselt ja püsivalt oma päritoluriiki või -piirkonda tagasi pöörduda. Eesti toetab Ukraina sõjapõgenikke, et neil oleks võimalik siin kiiresti kohaneda ja ise oma eluga hakkama saada, kuni tekib võimalus kodumaale naasta. Seisuga 09.01.2023 on Eesti alates 27. veebruarist vastu võtnud 65 752 Ukraina sõjapõgenikku. Ajutise kaitse on seisuga 8.01.2023 saanud 42 117 (3,1% rahvaarvust), 3162 inimest on sellest hiljem loobunud ning 2666 Ukraina kodanikku taotlenud rahvusvahelist kaitset. Tulenevalt vajadusest toetada Ukraina sõjapõgenike iseseisvat toimetulekut, käivitas Kultuuriministeerium 2022. aastal Ukraina sõjapõgenikele, kellel on ajutise kaitse staatus, neile suunatud kohanemisprogrammi ühepäevase koolitusmooduli ja A1- tasemel eesti keele õppe. 2022. aasta seisuga on kohanemisprogrammi koolitustel osalenud ligikaudu 13 000 täiskasvanut ja keeleõppe lõpetanud ligikaudu 1500 inimest.

Valdkonna väljakutsed ning positiivsed arengud

2022. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 19 890 inimest, neist 10 118 kolmandate riikide kodanikku ja 9772 ELi, EMP või Šveitsi kodanikku.[2] Euroopa Liidust tuleb Eestisse elama enim Soome ja Läti kodanikke, kolmandatest riikidest saabujate hulgas on enim Ukraina ja Venemaa Föderatsiooni kodakondsusega inimesi.

Kolmandatest riikidest pärit sisserände peamised põhjused 2022. aastal olid töötamine (3913), pereränne (3208) ja õppimine (632), ettevõtluseks anti 89 tähtajalist elamisluba.

2020. a Eesti integratsiooni monitooringu lõpparuanne kinnitas, et ühiskonna sidusus on kasvanud ja lõimumise võtmevaldkondades on toimunud positiivsed arengud:

- valdav osa nii eestlastest kui ka teistest rahvustest elanikest oli keskmise või tugeva riigiidentiteedi kandjad;
- kasvas aktiivse eesti keele oskusega inimeste arv (2011. a 36% → 2020. a 41%);
- võrreldes 2015. aastaga kasvas avatud hoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel eestlastel 35%→ 47% ja teistel rahvustel 62% →66%;
- kasvas positiivse kultuurihoiakuga inimeste osakaal eestlaste seas;
- suurenes enesehinnanguline informeeritus nii oma kodukohas kui ka Eestis toimuvast;
- teisest rahvusest elanikud on hakanud pidama Eesti venekeelseid meediakanaleid olulisemaks ja ka usaldusväärsemaks kui Venemaa meediaallikaid;
- ETV+ tõusis oluliseks (2017. a 44%, 2020. a 55%) ja usaldusväärseks kanaliks teistest rahvustest inimeste silmis.

Lõimumisvaldkonna olulisteks väljakutseteks on regionaalsed lõhed ning keelekeskkondade segregatsioon.[3] Venekeelsed elanikud on koondunud Ida-Virumaale ja Harjumaale (eelkõige Tallinna, Maardusse, Paldiskisse, Loksale), kus elatakse samades asulates, kuhu sisserändajana Teise maailmasõja järgsel nõukogude võimu perioodil elama saabuti. Taoline olukord takistab ühiskonnas eri kogukondade sidususe ja vastastikuste kontaktide teket.[4] Seetõttu on vaja tegeleda nii uussisserändajate kui ka vähelõimunud isikute lõimumise kultuuriliste, keeleliste ja regionaalsete erinevustega.

Eesti keele oskus

Lõimumisvaldkonnas on läbi aastate suurema tähelepanu all olnud eesti keele oskus ja selle omandamine. Riigikeele oskus mõjutab nii sotsiaalmajanduslikku kui ka kultuurilist lõimumist. Eesti keele õppe võimaluste mitmekesisus ja täiskasvanute kasvanud õpimotivatsioon avaldas mõju eesti keele tasemeeksamite sooritusele. 2021. aastal sooritas Haridus- ja Noorteameti korraldatud eesti keele tasemeeksami positiivselt 57,6% A2-, B1-, B2- või C1-taseme eksamil käinutest.

[2] 2022. a välismaalaste seaduse, välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse ja Euroopa Liidu kodaniku seaduse alusel tehtud tähtajalise elamisloa ja -õiguse otsused ning samal aastal registreeritud tähtajalise elamisõiguste arv. Arv ei sisalda ajutise kaitse saajaid. Andmed ei sisalda püsivalt Eestisse elama asumiseks antud tähtajaliste elamislubade arvu, kuna valdav enamus selle saanutest ei ole uussisserändajad.

[3] Leetmaa, K. 2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti Inimarenguaruanne 2016/2017. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu.

[4] *Leetmaa. K.2017*. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti Inimarengu Aruanne 2016/2017. Tallinn. Eesti Koostöö Kogu.

Motivatsioon eesti keelt õppida on tugevalt seotud tööturuga. Üle 90% INSA ja Eesti Töötukassa koolitusel osalenutest nimetas eesti keele õppimise põhjusena paremat hakkamasaamist ja väljavaateid tööturul. Samuti ajendas eesti keele õppimist integratiivne motiiv: soov tulla paremini toime igapäevastes olukordades ning osaleda ühiskondlikus- ja kultuurielus.[5]

Ühine inforuum

Eestis elavaid rahvusrühmi tugevalt eristavaks trendiks on endiselt hinnangud eri infoallikate olulisusele ja usaldusväärsusele.

EIM 2020 andmete järgi peavad kõige olulisemaks infoallikaks eestlased endiselt Eesti Televisiooni (ETV) (82%) ning teisi eestikeelseid tele- ja raadiokanaleid, kuigi nende olulisus on võrreldes 2017. aastaga veidi vähenenud. Venekeelsetest allikatest hindasid eestlased kõige olulisemaks telekanali ETV+ (19%).

Venekeelsete elanike meediakanalite pingereas domineerivad Eesti venekeelsed uudisteportaalid (72%) ja Venemaa telekanalid (61%). Vaadatuim uudistesaade oli venekeelne „Aktuaalne kaamera" (64%). Telekanalit ETV+ (55%) hinnati infoallikana peaaegu võrdseks kõigi kohalike, piirkondlike ja üle-eestiliste venekeelsete väljaannetega (kõik kokku 54%) ning sotsiaalmeediaga (kõik kokku 54%).

Eestikeelsete infoallikate seas on teisest rahvusest elanike jaoks esikohal eestikeelsed uudisteportaalid, mida peab oluliseks kolmandik vastanuist. Teisest rahvusest inimeste hinnangutes infoallikate olulisusele on viimase kuue aasta jooksul kõige suurema kasvu teinud kohalikud venekeelsed veebipõhised uudisteportaalid, mis on esikohalt tõuganud Venemaa telekanalid.

Ukraina sõja tagajärjel on eesti meediamaastikul toimunud olulised muutused. Mitme Venemaa kanali edastamine on lõpetatud, Vabariigi Valitsuse otsusega on ERR-i vene- ja ingliskeelsed kanalid ning mitmed sõltumatud erameedia venekeelsed kanalid saanud täiendava riikliku toetuse.

Riigikantselei tellimusel on Turu-uuringute AS viinud läbi 2022. aastal mitu avaliku arvamuse seireuuringut[6], kus muuhulgas küsiti millised infoallikad on eesti elanike jaoks kõige olulisemad. Eestlaste jaoks kõige olulisemad kanalid on eestikeelsed telekanalid (ETV, ETV2, TV3, Kanal 2 jne 70%), muust rahvusest elanike jaoks Eesti uudisteportaalid (err.ee, delfi.ee, postimees.ee 47%) nii vene kui ka eesti keeles. ETV+ on oluline infoallikas 31% muust rahvusest elanikele ning 2% eestlastele. Venemaa kanalid on jätkuvalt olulised 10% muust rahvusest elanikele ja 1% eestlastest.

2021. aastal jätkus telekanali ETV+ vaatamise kasv. Kui 2016. aastal vaatas ETV+ nädalas vähemalt 15 minutit 15,8% muust rahvusest inimest (vanuses 4 eluaastat ja enam), siis 2021. aastal jälgis ETV+ 30,4% samast grupist.[7]

Portaali rus.err.ee külastajate arv oli 2021. aastal 173 000 unikaalset külastajat nädalas (2018. a oli neid 47 000). Portaalil news.err.ee oli 2018. a keskmiselt 17 000 unikaalset kasutajat nädalas, 2021. a ulatus see näitaja 41 000 inimeseni.[8]

Raadio 4 on jätkuvalt suurima auditooriumiga venekeelne raadiokanal, sh igapäevaste raadiokuulajate arvestuses Eesti kõige suurema kuulajate arvuga raadiojaam. Raadio 4 kuulamisele pühendasid Eesti

[5] Tallinna Ülikool ja Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAR (2018). „Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus".

[6] Avaliku arvamuse seireuuring, 2022 https://riigikantselei.ee/uuringud?view_instance=0&current_page=1

[7] Allikas: Kantar Emor, Teleauditooriumi Mõõdikuuuring, 2021.

8 Allikas: ERR, 2021. Gemius Eesti. gemiusPrism Monitooring, 2021.

elanikud 2021. a keskmiselt 5,4% raadiokuulamise ajast kokku ning see oli venekeelsetest raadiojaamadest kõige kõrgema tulemusega.[9]

Vähemusrahvuse kultuuriautonoomia

1993. aastal vastu võetud vähemusrahvuse kultuuriautonoomia seaduse alusel on Eestis kultuuriautonoomia registreerinud rootsi ja soome vähemusrahvused, kes saavad seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks riigi toetust.

Rahvusvähemuste kultuuriseltsid

Eestis tegutseb umbes 300 rahvusvähemuste kultuuriseltsi, millest riigi toetust saavad ca 250 organisatsiooni. Riiklikud toetused rahvusvähemuskultuuridele on osutunud tõhusaks poliitikavahendiks riigis elavate rahvusgruppide vaimse kultuuripärandi säilitamisel ja mitmekultuurilise Eesti kultuuriruumi loomisel. EIM 2020 andmete järgi ei tunne 55% teisest rahvustest inimestest mingit survet oma rahvuskultuurist loobumiseks ja eestistumiseks ning 82% leiab, et Eestis on ruumi mitmesugustele keeltele ja kultuuridele.

Hõimurahvad

Kultuuriministeerium rahastab MTÜ Fenno-Ugria Asutuse tegevust, kes arendab soome-ugri rahvaste koostööd ja toetab soome-ugri rahvaste kultuuri, hariduse ja teaduse edendamist ning ühendab organisatsioone, mis tegelevad peamiselt soome-ugri hõimuliikumise ja fennougristikaga.

Fenno-Ugria Asutus korraldab igal aastal oktoobris hõimupäevi, mis on alates 2011. aastast riiklik tähtpäev, esindab Eestit Soome-Ugri Rahvaste Konsultatiivikomitees ning lööb kaasa soome-ugri rahvaste maailmakongresside korraldamises. Alates 2015. aastast teeb Fenno-Ugria Asutus koostööd Riia Läti Seltsiga ja koostöös Lätis resideeruvate Liivlaste Liidu ning Eesti, Soome, Ungari saatkondadega korraldab seal soome-ugri rahvaste festivali.

2019. aasta detsembris kuulutas New Yorgis ÜRO peaassamblee välja põliskeelte kümnendi, mille eestvedajaks on UNESCO. ÜRO põlisrahvaste dekaad algas 2022. aastal ja periood kestab 2032. aastani. Dekaadi tegevustes osaleb ka Fenno-Ugria Asutus.

Sihtrühmade vahelised kontaktid

EIM 2020 tulemused näitavad, et eestlaste ja muust rahvusest inimeste omavahelised kontaktid on viimasel aastakümnel suurenenud eelkõige tööhõives ja õpingutes, kuid mitte vabal ajal. Eri rahvusest inimeste kontaktide soodustamiseks viiakse ellu suuremat ühiskondlikku sidusust toetavaid meedia- ja koostöötegevusi, mh kultuuri- ja spordivaldkonnas.

[9] Kantar Emor. Raadio- ja muusikakuulamise uuring, 2021.

Kultuuritarbimine

Kultuuritarbimises esinevad erinevused eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel. Statistikaameti andmetel olid eestlased muust rahvusest inimestest igas kultuurivaldkonnas tunduvalt aktiivsemad kultuuritarbijad. Suurimad erinevused olid teatri ja raamatukogu külastamise sageduses.

Roma kogukond

Eesti roma kogukond tunneb ühtekuuluvust Eestiga ja ühisosa eestlastega, kuid jääb sotsiaal-majanduslike näitajate poolest muust ühiskonnast järsult maha. Statistikaameti 01.01.2023. a andmetel omas kõrgharidust vaid 2,4% romadest, kesk, keskeri- või kutseharidust 20,6%, põhiharidust 37,8%, algharidust 23,1% ning alghariduseta oli 9,7% romadest. 6,4% romade haridustase on teadmata. Madalast haridustasemest tulenevalt on romade tööhõive madal (u 22%) ning toimetulek keeruline. Tõsistes toimetulekuraskustes inimene ei ole valmis osalema kodanikuühiskonnas ega oma osa ühiskonda andma. Roma laste haridustee toetamiseks ja nende osaluse suurendamiseks avalikes teenustes käivitas Kultuuriministeerium 2020. aastal roma mentoriteenuse Valga vallas, kus elab umbes kolmandik Eesti romadest. Teenuse koordinaator on INSA. Roma kodanikuühiskonna tugevdamiseks ja sidusrühmade võimestamiseks viib Kultuuriministeerium alates 2018. aastast EL õiguste-, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi toetusel ellu romade lõimumist toetava võrgustiku arendamise projekte. Need keskenduvad eelkõige roma noorte ja naiste aktiveerimisele ja võimestamisele, aga ka koostöö edendamisele roma lastega töötavate pedagoogide ja kohalike omavalitsustega.

Rahvuskaaslased

Välismaal elavaid rahvuskaaslasi on Eesti riik süstemaatiliselt toetanud rahvuskaaslaste programmide kaudu aastatel 2004–2008, 2009–2013 ning 2014–2020. Selle jätkamiseks koostati üleilmse eestluse tegevuskava aastateks 2022–2025. Üleilmne eestlus on Sidusa Eesti arengukava 2021-2030 üks alaeesmärkidest. Ülemaailmse eestluse hoidmine ja arendamine on riigile prioriteetne küsimus, sest rahvuskaaslased ja Eesti sõbrad on üheaegselt eestluse hoidjad ja kandjad ning ka Eesti kultuurisaadikud kogu maailmas.

Diasporaapoliitika eesmärk on, et väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannaks Eesti identiteeti ja osaleks Eesti ühiskonna- ja kultuurielus. Välismaal elavad Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid. Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Välismaal elab hinnanguliselt 200 000 eestlast ja Eesti kodanikku.

Suur osa (76 %) Välisministeeriumi 2021. a läbi viidud välismaal elavate eestlaste küsitlusuuringus[10] osalenutest oli huvitatud Eesti arengus osalemisest ja oma kaasatusega rahul. Lisaks toodi välja ka vajadus saatkondade uudiskirjade järele, kust saaks infot mh Eesti edulugude ja elukohariigis toimuvate eesti (kultuuri)ürituste kohta.

2022. aastal koostas Balti Uuringute Instituut Välisministeeriumi, Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi toel uuringu väliskogukondade identiteedist, hoiakutest ja ootustest Eesti riigi suunal.[11] Uuringus keskenduti muuhulgas tagasipöördumiskavatsuste tuvastamisele, aga ka Eestiga emotsionaalset ja pragmaatilist seotust soodustavatele ja takistavatele teguritele. Lisaks sellele anti sissevaade küsimustesse, kas ja kuidas sõltuvad eri tunnused või hoiakud isiku geograafilisest asukohast (asukohariigist) ja/või rändeprofiilist (nt välismaale õppima suundunud eestlane, välismaale pererände või

10 https://vm.ee/et/uudised/valisministeeriumi-kusitlus-valismaal-elavad-eestlased-tahavad-osaleda-eesti-arengus
11 https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Eesti-valiskogukonnad.pdf

töökoha raames liikunud eestlane jmt). Uuring andis soovitusi poliitika kujundamiseks ning tõi esile, et senisest rohkem tuleb keskenduda majandusliku ja haridusliku fookuse arendamisele, lisaks keelelis–kultuurilisele suunale, samuti toetada väliseesti organisatsioonide tööd väga selgete eesmärkidega. EIM 2020 andmetel saavad Eestisse tagasipöördujad taaskohanemiseks kõige rohkem abi sugulastelt, sõpradelt ja teistelt lähikontaktidelt, samal ajal kui riigi pakutavaid tugiteenuseid on neist kasutanud ainult 8%. Ajavahemikul 2016–2020 ületas Eesti kodanikest väljarändajate arv Eesti kodanikest sisserändajate arvu, kuid alates 2017. aastast on igal aastal Eestisse sisse rännanud rohkem Eesti kodanikke kui välja, v.a 2020.a.[12] 2021. a välisrände saldo oli 7043. Peamiselt rännati Eestist 2021. a Soome, Venemaale ja Suurbritanniasse, ka tagasipöördujate arv oli neist riikidest suurim. 2020. a pöördus Eestisse tagasi 7056 inimest (lahkus 6950).

[12] Statistikaamet (2020), vt siit RVR08: Välisränne vanuserühma, soo ja kodakondsuse järgi.

Meetmed, tegevused ja teenused

Meede 1. Lõimumist, sh kohanemist toetav Eesti

Meetme eesmärk: Erineva keele ja kultuuritaustaga inimestele on tagatud võimalused aktiivseks osalemiseks Eesti ühiskonnaelus, toetatud on rahvusvähemuskultuure ning soodustatud kogukondadevahelist koostööd, loodud on ühine kultuuri- ja infoväli

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2023)	Sihttase 2 (2024)	Sihttase 3 (2025)	Sihttase 4 (2026)
Teistest rahvustest inimeste kontaktid eestlastega *Allikas: EIM*	2,0 (2020)	2,5	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	2,5
Eestlaste kontaktid teistest rahvustest inimestega *Allikas: EIM*	1,7 (2020)	1,7	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	1,8
Teise kodukeelega inimeste osalemine tööhõives *Allikas: Kultuuris osalemise uuring*	57,3% (2020)	60%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	62%
Teise kodukeelega inimeste osalemine kultuurielus *Allikas: Kultuuris osalemise uuring*	72,9% (2020)	74%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	75%
Teise kodukeelega inimeste osalemine spordis *Allikas: Kultuuris osalemise uuring*	22,1% (2020)	25%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	27%
Informeeritus Eestis toimuvast -eestlased *Allikas: EIM*	93% (2020)	≥ 95%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	≥ 95%
Informeeritus Eestis toimuvast -teised rahvused *Allikas: EIM*	87% (2020)	≥ 88%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	≥ 89%
Eesti elanike teadlikkus ja valmisolek toetada lõimumist, sh kohanemist *Allikas: Siseturvalisuse uuring*	35% (2022)	Ei mõõdeta	≥ 33%	Ei mõõdeta	≥ 35%

Meetme kirjeldus

Tegevus 1.1. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine ja rakendamine

Eesmärk: Tagatud on lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamist ja rakendamist soodustav keskkond

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2023)	Sihttase 2 (2024)	Sihttase 3 (2025)	Sihttase 4 (2026)
Aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal teistest rahvustest elanikest, (valdab vabalt või saab aru, räägib ja kirjutab), % *Allikas: EIM*	41 (2020)	45	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	50
Eesti keele kasutus vabal ajal alates INSA eesti keele kursusel osalemisest *Allikas: INSA*	71% (2022)	74%	75%	76%	77%
Romade (15-74-aastaste) tööhõive määr, % *Allikas: Statistikaamet*	19% (2022)	21,5%	22%	22,5%	23%
Kesk-, kutse- või kõrgharidusega 15aastaste ja vanemate romade osakaal (%) *Allikas: Statistikaamet*	24% (2022)	27%	28%	29%	30%
Muu emakeelega elanike osakaal avalikus sektoris (valitsussektor) *Allikas: Statistikaamet*	22,5% (2020)	23%	24%	24%	25%
Uussisserändajate hinnang ligipääsu kohta teenustele, millega neil on kogemus (väga hea ja pigem hea) *Allikas: EIM*	86% (2020)	88%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	90%
Partnerite rahulolu INSA teenustega *Allikas: INSA*	80% (2021)	81%	82%	83%	84%

ETV+ ja Raadio 4, rus.err.ee, news.err.ee jälgitavus *Allikas: Kantar Emor; Gemius Eesti*	ETV+ vaatajate arv nädalas, muu rahvus (otse- ja järelvaatajad, vähemalt 15 minutit nädalas) 30,4% (2021) Raadio 4- Raadio 4, kuulajaid nädalas (reach), muu rahvus- 25,9% (2021) Unikaalsete veebikülastajate arv nädalas (tuhandetes) rus.err.ee- 173 000; news.err.ee- 41 000 (2021)	ETV+ vaatajate arv nädalas, muu rahvus (otse- ja järelvaatajad, vähemalt 15 minutit nädalas) 31% Raadio 4- Raadio 4, kuulajaid nädalas (reach), muu rahvus- 26,4%. Unikaalsete veebikülastajate arv nädalas (tuhandetes) rus.err.ee- 180 000; news.err.ee- 41 800	ETV+ vaatajate arv nädalas, muu rahvus (otse- ja järelvaatajad, vähemalt 15 minutit nädalas) 32% Raadio 4- Raadio 4, kuulajaid nädalas (reach), muu rahvus- 26,4% Unikaalsete veebikülastajate arv nädalas (tuhandetes) rus.err.ee- 180 000; news.err.ee- 42 000	ETV+ vaatajate arv nädalas, muu rahvus (otse- ja järelvaatajad, vähemalt 15 minutit nädalas) 33% Raadio 4- Raadio 4, kuulajaid nädalas (reach), muu rahvus- 26,4% Unikaalsete veebikülastajate arv nädalas (tuhandetes) rus.err.ee- 180 000; news.err.ee- 42 000	ETV+ vaatajate arv nädalas, muu rahvus (otse- ja järelvaatajad, vähemalt 15 minutit nädalas) 34% Raadio 4- Raadio 4, kuulajaid nädalas (reach), muu rahvus- 26,4% Unikaalsete veebikülastajate arv nädalas (tuhandetes) rus.err.ee- 180000; news.err.ee- 42 000
ETV+ ja Raadio 4, olulisus muust rahvusest elanike seas *Allikas: EIM*	ETV+ 55% Raadio 4 43% (2020)	ETV+ 60% Raadio 4 45%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	ETV+ 65% Raadio 4 55%

Tegevuse kirjeldus

Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse asekantsler koostöös kultuuriministri moodustatud rahvusvähemuste kultuurinõukoja ja Ida-Virumaa rahvuskultuuriühenduste ümarlauaga kujundab vähemusrahvuste kultuuriorganisatsioonidele suunatud poliitikat. Romade lõimumisküsimustega tegelemiseks ja teabe koordineerimiseks on Kultuuriministeeriumi juurde loodud romade lõimumise nõukoda.

Kohanemispoliitika kujundamiseks ja efektiivsete ning jätkusuutlike kohanemisele kaasaaitavate tugiteenuste terviksüsteemi loomiseks Eestis on loodud uussisserändajate kohanemist toetav tugivõrgustik.

Tihedat koostööd tehakse Välisministeeriumiga ÜRO ja Euroopa Nõukogu rahvusvaheliste konventsioonidega võetud kohustuste täitmise ja rahvusvähemuste õiguste seires. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga viiakse ellu hõimurahvaste programmi.

Lisaks on Kultuuriministeerium Euroopa Komisjoni Euroopa integratsioonivõrgustiku (European Integration Network) liige, Euroopa Komisjoni riiklik roma kontaktpunkt (National Roma Contact Point – NRCP) ja esindab Eestit Euroopa Nõukogu romade ja rändlejate eksperdikomitees (Committee of Experts on Roma and Traveller Issues - ADI-ROM).

Kultuuriministeerium on Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi *ESF*) rakendusasutus ka uuel Euroopa Liidu rahastusperioodil 2021-2027 meetmes, mis on seotud lõimumise, sh kohanemise ja eesti keele õppega.

Kultuurilise mitmekesisuse osakond vastutab lõimumise, sh kohanemise valdkonnaga seotud strateegilise planeerimise ning õigusaktide kaasajastamise eest.

Arenguvajadused

- Lõimumis-, sh kohanemisvaldkonna horisontaalsus nõuab protsessi edukuse tagamiseks suuremat koostööd ministeeriumide ja poliitika rakendajate vahel, sh kohalike omavalitsuste, kolmanda- ja erasektoriga ning erinevate teenusepakkujate teadlikkust olemasolevatest teenustest.
- Uute tegevuste käivitamise ja sildade ehitamise kõrval tuleb sama palju tähelepanu pöörata sihtrühmade teadlikkuse tõstmisele, nii et inimestel oleks lihtne aru saada, milliseid teenuseid neile pakutakse, kuidas need üksteist toetavad ning mida teenustes osalemine neile annab.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused

- Uue valdkondliku arengukava rakendamine.
- Tihe koostöö Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning ministeeriumidega, et kaasata lõimumis-, sh kohanemisvaldkonna arendamisse kohalikud omavalitsused. Kultuuriministeeriumi eesmärk on välja töötada tegevused, millega KOV-id saaksid valdkonda panustada ja neid rakendada.
- Sündmusteenuse "Eestis kohanemine" arendamine. 2023. aastal on planeeritud sündmusteenuse "Eestis kohanemine" *live*, mis hõlmab kuut osateenust. Täpsemalt on tegemist infoteenusega, mis kirjeldab uussisserändajale kuue peamise kohanemist toetava osateenusega seotud nüansse nagu kuidas ja miks teenusele registreeruda. Nimetatud teenusteks on elukoha registreerimine, perearsti nimistusse registreerimine, kohanemisprogrammi (sh keeleõppesse) registreerimine, juhiloa vahetamine, peretoetuste taotlemine ja üldhariduskoolikoha leidmine.
- Ida-Virumaa kultuuriprogrammi elluviimine. Ühisidentiteedi loomiseks on vaja Ida-Virumaale tuua rohkem nii järjepidevalt toimivaid kultuuriüritusi kui ka kogukonnale suunatud programme, EIM 2020 tulemused näitasid, et eestlaste ja muust rahvusest inimeste omavahelised kontaktid on viimasel aastakümnel suurenenud eelkõige tööhõives ja õpingutes, kuid mitte vabal ajal. Oluline roll piirkonna sidususe suurendamisel on kogukonnatunnet toetavate regulaarsete ühisürituste korraldamisel ning üle-eestiliste märgiliste sündmuste toomisel piirkonda. Toetuse andmise eesmärk on suurendada Ida-Virumaa eesti keelest erineva emakeelega elanike sidusust Eesti kultuuriruumiga kultuuri- ja spordiprogrammide elluviimise kaudu, aidata kaasa erineva kultuuri- ja keeletaustaga inimeste igapäevaste kontaktide ja koostöövõrgustike tekkele ning eesti keele kasutusvõimaluste laiendamisele ja piirkonna ajaloo tutvustamisele. Toetatakse erinevaid kultuurifestivale, konverentse, näituseid, spordivõistlusi ja liikumisharrastust toetavaid sündmuseid, samuti muid erineva kultuuritaustaga inimeste koostööd soodustavaid tegevusi.

Teenused

<u>Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteekondade arendamine</u>
Eesmärk on, et vajaduspõhised lõimumis-, sh kohanemisteenused oleksid korraldatud kliendikeskselt ja tulemuslikult. Kokku on lepitud teenused, mida sihtrühmadele pakutakse ning sihtrühmad on nendest teadlikud ja teenuste kvaliteediga rahul.
Programmperioodi jooksul:

- Loome kohanemis- ja lõimumisrajad, lähtudes sündmusteenuste metoodikast. Suurendame siht- ja sidusrühmade teadlikkust teenustest ja teenuste kättesaadavust.

- Valmistame ette ning rakendame lõimumis-, sh kohanemisvaldkonna digitaliseerimise (nt loome uusi lõimumist, sh kohanemist toetavaid e-teenuseid).

Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja inforuum

Tagatud on regulaarne, selge ja faktitäpne lõimumis-, sh kohanemisalane avalik kommunikatsioon ning asjakohase riigiinfo edastamine, mille tulemuseks on Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine lõimumis-, sh kohanemisvaldkonnast.

Programmiperioodi jooksul:

- Toetame meediakanaleid vene- ja ingliskeelse sisu arendamisel ning tõstame teadlikkust nendest kanalitest eesti keelest erineva emakeelega inimeste hulgas.
- Arendame lõimumis-, sh kohanemisalast kommunikatsiooni ja soodustame teabevahetust.
- Toetame erinevate tegevuste ja abivahenditega (riigi)asutusi ja organisatsioone infovahetuse parandamisel.
- Aitame kaasa väärinfo leviku piiramisele. Selleks parandame Eesti inimeste meediakirjaoskust ja õpetame allikakriitilisust.

Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

Eesmärgiks on, et erineva emakeelega inimeste vahel oleksid usalduslikud, sõbralikud ja tihedad otsekontaktid. Erineva emakeelega inimesed algatavad ja osalevad kogukondlikes ühistegevustes (sh vabatahtlikus tegevuses) ning tunnevad ühtekuuluvustunnet.

Programmiperioodi jooksul:

- Toetame eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste osalemist erinevates kodanikuühendustes.
- Toetame rahvusvähemuste kultuuriseltside aktiivset kaasamist eestikeelsete üleriigiliste katusorganisatsioonide ja esindusorganisatsioonide töösse.
- Toetame hõimuliikumist ja koostööd soome-ugri rahvastega Vene Föderatsioonis, Soomes ja Ungaris.
- Toetame erinevaid kogukondi liitvaid kultuuri- ja spordiprojekte.

Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

Eesmärk on, et eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste konkurentsivõime ühiskonnas toimetulekuks oleks paranenud.

Programmiperioodi jooksul:

- Toetame valdkondlike poliitikakujundajate teadlikkust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste olukorrast tööturul ja seeläbi teenusepakkujate operatiivsust.
- Tõstame eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste teadlikkust Eesti tööturuteenustest ja -toetustest.
- Toetame eesti keelest erineva emakeelega potentsiaalsete töötajate värbamist riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustesse. Selleks toetame ministeeriume ja teisi avaliku sektori asutusi eesti keelest erineva emakeelega inimeste värbamisel. Julgustame eesti keelest erineva emakeelega noori kandideerima ja töötama avalikus teenistuses.

Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

Eesmärgiks on, et eesti keelest erineva emakeelega inimeste eesti keele oskuse tase ja eesti keelt aktiivselt kasutajate arv kasvaks, ühiskond toetaks erineva emakeelega inimeste koos õppimist, mitmekeelse ja rändetaustaga õpilaskonna igakülgset lõimumist Eesti ühiskonda. Inimeste usaldus riigi institutsioonide vastu on kõrge.

Selleks programmiperioodi jooksul:

- Arendame edasi ja loome uusi digiplatvorme keeleõppeks ja täiskasvanute keeleõppe korraldamiseks, sh aitame kaasa keeleõppe võimalusi koondava digivärava loomisele ja rakendamisele, sh kaardistame selles osas sihtrühma ootusi ja kogemusi ning levitame neile infot.
- Toetame ja loome mitmesuguseid võimalusi eesti keele praktiseerimiseks eestikeelses keelekeskkonnas, sh üldhariduskoolide vahelisi õpilasvahetusi.
- Jätkame keelekursuste pakkumisega (sh kohanemisprogrammi raames, eesti keele majades jm).
- Tugevdame eesti keelest erineva emakeelega inimeste sidet riigiga. Selleks loome Eesti kodakondsuse taotlemiseks ettevalmistavate teenuste terviklahenduse ja tagame inimeste teavitamise sellest.
- Arendame Eesti kultuuriruumi, toetame keelelist ja kultuurilist mitmekesisust ning omakultuuri säilitamist ja arendamist. Selleks jätkame rahvusseltside ja kultuuriomavalitsuste toetamist; toetame eri töökeelega rahvusseltside ja kultuuriorganisatsioonide koostööd; toetame kultuuri- ja noorsootööasutusi lõimumisse panustamisel.
- Nõustame omavalitsus- ja haridusasutusi lõimumise, sh kohanemise küsimustes; nõustame lapsevanemaid lõimumis-, sh kohanemisteemadel; loome võimalused eesti keele omandamiseks, sh pakume õpilastele pikaajalisi õpilasvahetusi.
- Jätkame uussisserändajatele (sh ajutise kaitse saajatele) kohanemisprogrammi pakkumist.

<u>Kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlussuhete arendamine</u>

Eesmärk on, et avaliku, era- ja kolmanda sektori asutused, kes puutuvad sihtrühmaga kokku, arvestavad oma põhitegevuses eesti keelest erineva emakeelega inimeste vajadustega. Lõimumis-, sh kohanemisteenuste pakkujad on heades partnerlussuhetes ning teadlikud iseenda ja teiste osaliste rollidest.

Selleks programmiperioodi jooksul:

- Romade sotsiaalmajandusliku lõimumise soodustamiseks, seda toetava roma rahvuskultuuri ja identiteedi tugevdamiseks ning kogukonna suhtes levinud negatiivsete stereotüüpide hajutamiseks: toetame avaliku-, era ja kolmanda sektori organisatsioonide teadlikkust roma kogukonnast; arendame sotsiaalmajanduslikult haavatavas olukorras romadele suunatud mentoriteenust kohalikes omavalitsustes; toetame roma kodanikuühiskonna organisatsioonide teket ja võimekust, ning aitame kaasa roma kultuuri ja ajaloo tutvustamisele Eesti elanikele.
- Võimestame kohalikke omavalitsusi, pakkudes erinevaid koolitusi, korraldades infopäevi.
- Loome piirkondades, kus on palju teisest rahvusest inimesi, lõimumise-, sh kohanemisvaldkonna koordinaatori ametikohad.

Meede 2. Rahvuskaaslaste toetamine

Meetme eesmärk: Väljaspool Eestit elav eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud.

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2023)	Sihttase 2 (2024)	Sihttase 3 (2025)	Sihttase 4 (2026)
Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga *Allikas: Välisministeerium*	≥ 84%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 87%
Eestisse tagasipöördujate rahulolu kohanemisprotsessiga -eestlased *Allikas: EIM*	90% (2020)	91%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	92%
Eestisse tagasipöördujate rahulolu kohanemisprotsessiga -teised rahvused *Allikas: EIM*	82% (2020)	82%	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	87%

Meetme kirjeldus

Tegevus 2.1. Rahvuskaaslaste toetamine

Eesmärk: Välismaal elavad rahvuskaaslased on teadlikud eestluse säilimist toetavatest teenustest

Tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (viimane teadaolev aasta)	Sihttase 1 (2023)	Sihttase 2 (2024)	Sihttase 3 (2025)	Sihttase 4 (2026)
Tagasipöördujate teadlikkus avalikest teenustest *Allikas: EIM*	70 (2020)	> 72	Ei mõõdeta	Ei mõõdeta	> 72

Prioriteetsena jätkuvad tegevused eesti rahvuskultuuri säilitamiseks ja viimiseks laia maailma ning eesti keele hoidmine ja edendamine üleilmselt. Aidatakse kaasa, et väljaspool Eestit elav eestlaskond kannaks jätkuvalt Eesti identiteeti, sh luuakse võimalusi osaleda Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning toetatakse eestlaskonna tagasipöördumist kodumaale. Tähtis on riigi sihipärane tegevus välismaal elava eestlaskonnaga, et sidemed rahvuskaaslaste kogukondadega oleksid jätkuvalt tugevad ning eesti keel ja kultuur jõuaksid võimalikult paljude rahvuskaaslaste ja Eesti sõpradeni. Oluline on tutvustada Eestit kui e-riiki, tõsta teadlikkust olemasolevatest e-teenustest ja nende kättesaadavusest. Kesksel kohal on nooremate põlvkondade kaasamine ning nendega sidemete tugevdamine. Koostöös Välisministeeriumi,

Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Siseministeeriumiga viiakse ellu üleilmse eestluse tegevuskava 2022-2025.[13]

Kultuurikoostööle rahvuskaaslastega aitavad kaasa regulaarsed kokkusaamised – laulupeod, metsaülikoolid, konverentsid ja teised üritused. Koostööd toetab aktiivne kultuuriseltside ja -kollektiivide tegevus, nt rahvuskaaslaste kooride ja tantsurühmade kaasamine Eesti laulu- ja tantsupeo liikumisse, eesti ja väliskogukondade kultuuritegelaste ühisloomingu ja -tegevuste toetamine.

INSA on välja töötanud teenused sujuvamaks tagasipöördumiseks: toimub nõustamine nii kontaktselt kui ka virtuaalselt, kogemuskohtumised grupis, vajadusel pakutakse keelõpet, makstakse tagasipöördumistoetust, antakse välja infotrükiseid.

Suurt tähelepanu pööratakse tagasipöördujate tugimeetmete arendamisel koostööle kohalike omavalitsustega. INSA-s töötavad rahvuskaaslaste info- ja koostööspetsialisid, kes haldavad ja arendavad kolmkeelset (EE, ENG, RUS) portaali Eestlased üle maailma (Global Estonian), mis annab infot üleilmse eestlaskonna tegevustest ja aitab hoida kontakti kodu-Eestiga. Iganädalaselt ilmub ERR-i ingliskeelses uudisteportaalis https://news.err.ee/ Global Estonian ülevaade olulisematest nädala sündmustest Eestis. Kultuuriministeerium panustab diasporaapoliitikasse järgmiselt:

1. Kultuuriseltside ja -tegevuste toetamise kaudu, mis säilitavad ja edendavad Eesti identiteeti välisriikides.
2. Välismaal elava eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamisega Eesti ühiskonnaellu.
3. Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamisega (nõustamine ja tagasipöördumistoetused).
4. Väliseesti noorte keele- ja kultuurilaagrite korraldamise toetamisega.
5. Portaali Eestlased üle maailma (Global Estonian) haldamise ja infovahendusega
6. Kultuuriatašeede ja Eesti Instituudi välisesindajate töö abil.
7. Eesti kultuuriürituste toetamisega välismaal.

Arenguvajadused

- Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, kui riik ei jätka piisava sihipärasusega erinevates valdkondades välismaal elava eestlaskonnaga suhtlemist ja nende süsteemset kaasamist.
- Väliseesti kultuuriseltside toetusmeede on alarahastatud ja püsib samal tasemel alates 2010. aastast.
- Suuremat tähelepanu vajavad Eesti diasporaa tagasipöördumist toetavad teenused.
- Üleilmsele eestlaskonnale suunatud kommunikatsioon vajab täiendavat edasiarendamist, sh nii riigi kui väliseestlaskonna huvisid ja vajadusi ühendav veebiportaal Eestlased üle maailma/Global Estonian, mis koondab ja vahendab uudisväärtuslikku infot riigi diasporaale suunatud tegevustest.

Programmiperioodi olulisimad tegevussuunad ja uued algatused:

- Välismaal tegutsevad eesti kultuuriseltsid aitavad oma tegevuse kaudu kaasa eesti keele ja kultuuri hoidmisele ja arengule maailmas, Eesti kultuurisündmuste vahendamisele ning Eesti riigiga ühtekuuluvustunde tugevdamisele väliseesti kogukondades.
- Korraldatakse väliseesti noorte keele- ja kultuurilaagreid (13-18-aastastele).
- Aastaringselt hoitakse kolmkeelsena töös ja arendatakse Eestlased üle maailma/Global Estonian veebiportaali koostöös INSA ja Välisministeeriumiga.

[13] Tegevuskava on leitav Väliministeeriumi kodulehelt: https://www.vm.ee/rahvusvaheline-suhtlus-uleilmne-eestlus/uleilmne-eestlus

- Aidatakse kaasa Eestisse tagasipöördumist toetavatele teenustele ja info levikule ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamisele (nõustamine ja tagasipöördumistoetused).
- Eesti kultuuri rahvusvahelistumise toetamiseks, infovahetuse tõhustamiseks, eesti kultuuri tutvustavate ürituste korraldamiseks ja kajastamiseks tehakse koostööd Eesti välissaatkondades töötavate kultuurinõunikega ja Eesti Instituudi välisesindajate ja riigis elava eestlaskonnaga.

Teenused

Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

Eesmärk on ühise infovälja loomiseks portaali Eestlased üle maailma/Global Estonian arendamine koostöös INSA ja Välisministeeriumiga. Portaali eesmärk on olla nii Eestis kui väljaspool Eestit elava eestlaskonna virtuaalne koostööplatvorm, mis kajastab väliseesti kultuuriseltside ja kodanikuühenduste kontakte ja pressiteateid, teavet tagasipöördumist toetavate teenuste kohta ning uudiseid nii välismaalt kui Eestist. Portaal annab välja igakuist eestikeelset infokirja.

INSA väliseesti kultuuriseltside taotlusvooru toel hoitakse ja edendatakse eesti kultuuri välismaal. Taotlusvoor toetab kultuuriseltside ja -kollektiivide tegevust. Aidatakse kaasa ülimsete eesti kogukondade noorte suviste keele- ja kultuurilaagrite korraldamisele koostöös INSA-ga (tegevust kaasrahastavad Haridus- ja Teadusministeerium ja Välisministeerium).

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

Tagatud on tagasipöördumist toetavad teenused INSA-s (nõustamine, kogemuskohtumised, infopäevad, tagasipöördumistoetus) ja nende arendus. Teadlikkust tagasipöördujatest suurendatakse meedia ja kommunikatsioonitegevuste kaudu. Aidatakse kaasa kohalike omavalitsuste võimekusele töötada tagasipöördujate sihtrühmaga ja pakkuda vajalikke teenuseid Eesti eri piirkondades.